

Foute en probleme

Hierdie keer behandel ek in plaas van reëls uit die *AWS* weer enkele foute wat dikwels in (skriftelike) Afrikaans voorkom.

1. *intendeel en trouens*

Dit is nogal verbasend hoeveel mense hierdie twee woorde verkeerd gebruik, of liever: hoeveel mense *intendeel* gebruik wanneer hulle *trouens* bedoel. Niemand sal seker sukkel om te besef dat *teendeel* ‘teenoorgestelde’ beteken nie. In regstaal kom ’n mens dit byvoorbeeld teë dat iets vermoed word, sê maar dat iemand ’n misdryf begaan het, “tensy die teendeel bewys word”, dit wil sê tensy die vermoede van skuld weerlê word deur bewys van onskuld te lewer.

In die Nederlands van omstreeks die tyd van Jan van Riebeeck was die uitdrukking *trouens* in ’n *tegendeel* of *in het tegendeel*, wat in Afrikaans dus *in die teendeel* is. Hierdie frase of uitdrukking het met verloop van tyd vasgegroeï tot *integendeel* in Nederlands en natuurlik ons *intendeel*.

Die vergelykbare uitdrukkings in Engels en Frans is onderskeidelik *on the contrary* en *au contraire*.

’n Mens gebruik *intendeel* dus om die omgekeerde van, of teenstelling met, dit wat jy pas gesê of geskryf het, te beklemtoon; jy sê juis die teendeel daarvan is die geval, byvoorbeeld:

- Ek het jou nie probeer kul nie; **intendeel**, ek het my bes gedoen om jou billik te behandel.
- Ons het verwag om koud te kry, maar dit was **intendeel** nogal warm.
- Almal het gedink die taxi het die ongeluk veroorsaak, maar die hof het **intendeel** bevind dat hy dit in werklikheid probeer verhoed het.

Daarenteen word *trouens* gebruik om dit wat pas gesê is, te bekragtig of te bevestig. Dit is dus ’n versterking van wat pas gesê is, byvoorbeeld:

- Dit was nog altyd, en is **trouens** steeds, verkeerd om jou versekeraar te probeer kul.
- Dit was die afgelope somer nogal warm; **trouens**, die kraaie het sommer kort-kort gegaap!
- Die drama gebruik kru taal; verfynde taal daarin sou **trouens** heeltemal onvanpas wees.

2. *maar en egter*

Hierdie twee baie algemene woorde waarsku ook van teenstelling of ontkenning ten opsigte van wat pas gesê is. *Maar* word wel anders as *egter* in sinne gebruik en het ook meer subtile betekenisonderskeidings – en dus gebruik – as *egter*. *Maar* kan byvoorbeeld gebruik word om twee sinne saam te voeg, terwyl *egter* meer geredelik ná ’n kommapunt of in ’n volgende sin gebruik word.

Dit is seker nie nodig om voorbeeldsinne van hulle gebruik te gee nie, maar waarteen ’n mens moet waak, is om albei in dieselfde sin te gebruik om dieselfde teenstelling uit te druk.

Dit is stilisties bedenklik en pleonasties, byvoorbeeld:

- Meganies gesproke is motor X basies dieselfde as motor Y, **maar** die twee verskil **egter** hemelsbreed wat stilering betref.
- Ons span is baie goed, **maar** ons kan dit **egter** net nie regkry om die oorsese span te klop nie.

In bostaande sinne moet slegs een van die twee gebruik word (met die nodige aanpassings in puntuasie en sinsbou).

In Afrikaans kan 'n mens – met omsigtigheid en inagneming van styloorwegings – 'n sin met *maar* begin. Daarenteen kan *egter*, in teenstelling met sy Engelse gelyke *however*, wat dikwels aan sinsbegin staan, nie in Afrikaans aan sinsbegin staan nie.

3. *non-profit* in Afrikaans

'n Mens hoor dikwels van 'n *non-profit organisation/company/entity/...*, wat m.i. baie dikwels verkeerdlik as “niewinsgewende organisasie/maatskappy/ens.” vertaal word. In die Maatskappywet, 2008, kom *non-profit companies* nogal baie ter sprake.

In Afrikaans sou ons natuurlik “niewinsorganisasie/niewinsmaatskappy” ens. kon sê, en in ons wetgewing is daar 'n enkele geval of twee van “niewinssektor”, maar dis eintlik ongewoon.

Die probleem met *niewinsgewend* as vertaling vir *non-profit* in hierdie soort konteks is dat 'n niewinsgewende entiteit een is wat wins wil of moet maak, maar dit om die een of ander rede nie regkry nie – dus teen 'n verlies werk; die Engels daarvan sou “not profitable” of “non-profitable” wees. 'n Handelsmaatskappy wat veronderstel is om wins te maak maar bloot gelykbreek of 'n verlies maak, of die sogenaamde semistaatsinstellings (maatskappye in staatsbesit) soos PetroSA of die SAL, wat minstens darem nie 'n las vir die belastingbetaler behoort te wees nie, is dus *niewinsgewende maatskappye*.

Gewoonlik is 'n *non-profit entity* een wat glad nie wins ten doel het nie, en daarom is die korrekte vertaling vir *non-profit organisation/company/entity/... organisasie/maatskappy/entiteit/... sonder winsoogmerk*. 'n Mens hoor soms ook “sonder winsbejag”, wat nie sonder meer verkeerd is nie, maar die *-bejag*-deel daarvan het meestal 'n pejoratiewe waarde en wek die indruk dat die strewe na wins (of eer in *eerbejag*) oordrewe is en tot elke prys geskied, selfs sonder inagneming van die gevolge.

Entiteite soos welsynsorganisasies is dus organisasies of verenigings (of wat ook al) sonder winsoogmerk, dit wil sê hulle word nie opgerig met die doel om wins te genereer nie, maar om die een of ander maatskaplike, welsyns- of dergelyke diens te lewer.

Ek herhaal graag die uitnodiging dat lesers vrae oor praktiese Afrikaanse gebruikskwessies kan instuur, wat ek dan in 'n rubriek sal probeer behandel.

JD (TOM) McLACHLAN

E-pos: tommcl@whalemail.co.za